

Att göra tråd

om spånad och att ge sig hän åt ett hantverk

Tyra Mohager

Konstfack University of arts, crafts and design

Kandidatprogrammet Konsthantverk Textil

Våren 2022

Handledare: Elsa Chartin, Ulrika Mårtensson Hanje

Texthandledare: Michell Zethson

Innehåll:

Material, görande ...	3
... och tid	5
... och att använda ord	9
... och det omedvetna	10
<i>(på besök)</i>	12
... och föränderlighet	13
Jag spinner	14
Referenslista	15

Material, görande...

Att lära sig ett nytt hantverk. Ge sig hän åt en ny process.

Osäkra, trevande händer som försöker förstå, göra, göra om.

Att med tiden skapa muskelminne, börja lita på att kroppen vet vad den gör.

ull

karda

spinna

tvinna

Garnet får snodd och snurrar upp på spolen. Spolen ligger löst i spindeln som båda får fart av en tråd som går två varv runt drivhjulet, motorn. Hjulet är, med tramstickan, kopplat till en pedal.

Jag sätter fart på motorn, jag ger den en puff med handen och sedan håller jag takten med foten.

Det krånglar lite i början, tråden blir inte jämn, hittar inte rytmen, kanske är det någon tanke som hänger kvar och stör. Efter ett tag kommer jag in i det. Händerna börjar arbeta utan att jag tänker för mycket, jag vaggas in i bubblan.

Jag fortsätter känna känslan när jag ska sova på kvällen. Rytmen fastnar i kroppen. Det nästan gungar under fötterna.

gungar

Det är som när man gungade när man var liten och var på den högsta punkten och det kändes som att man svävade, en kort sekund.

Typ så, bara att jag inte väntar på gravitationen som ska dra mig ner igen, utan måste träffa in mitt tramtag perfekt på kröken, är jag för långsam får den inte fart nog och den kommer inte nå upp till kröken nästa varv. Är jag för tidig så snurrar hjulet med en väldig kraft plötsligt åt andra hållet, tråden trasslar in sig och min lilla bubbla spricker.

... och tid

Material och tekniker som människan nog alltid haft en relation till och som tagit sig uttryck i olika hantverksmetoder och traditioner runt om i världen. Kunskap, ofta så kallad tyst kunskap, som gått i arv i generationer.

ull

Material som jag har en relation till och funderingar som jag har kring hantverk och skapande, "onödigt" skapande, nyfikenhet. Kunskap som långsamt går förlorad och viljan att lära mig, förstå, bevara och vidarebearbeta.

kardat

spunnit

tvunnit

Relationen till ett material blir till ett undersökande av relationen till *tid* när det möter ett görande, ett handarbete. Av att ta sig tid, vara i det långsamma, kommer en närvaro. Den typen av närvaro som uppstår när man inte flyr utan låter tankarna bearbeta saker medan händerna rör sig, men också den typen av närvaro som ger mig en känsla av ett nu och en relation till något större, av ett då.

När jag gör samma lilla upprepade rörelse som generation efter generation har gjort innan mig.

*gå och se
när Svalorna
bugar när dom dansar för varann
kanske minns jag hur jag flög, hur jag buga när jag dansa jag kan nästan minnas,
nästan minnas allt
...
allt har du lärt dig
allt kan du lära dig igen*

Laleh (2009)

Ibland känns det lockande att försöka konkretisera vår bild av tiden och relationen vi har till den. Göra den lättillgänglig och förståelig. Men jag tror inte att det nödvändigtvis behövs eller skulle förtydliga något, bara göra att vi kommer längre ifrån den. När Bodil Jönsson beskriver detta så liknar hon det vid hur något som är *komplicerat* kontra *komplex* behöver olika förhållningssätt. En rörig trådhärva är komplicerad, men den går att reda ut och göra till ett fint, användbart garnnystan. En bildväv blir däremot inte mer förstådd utan bara förstörd om man skulle gå in och börja försöka förenkla och dra ut trådar ur den. Tiden är likt bildväven komplex. Vi får fortsätta att klura, vrida och vända, men vi får låta den fortsätta vara komplex. (Jönsson 1999:57).

I *Långsamhetens lov* problematiserar Owe Wikström (2001) vårt höga tempo idag och funderar kring vad det gör med en människa att aldrig hinna eller våga stanna upp. Att alltid kunna bli avbruten i och med vår konstanta tillgänglighet. Han menar att tingstätheten och omsättningshastigheten påverkar oss negativt och skriver:

Hetsens motor finns inom en själ. Rastlöshetens rusande mellan olika upplevelser blir ett sätt att trampa vatten i en vag otillfredsställelse.

...

Om man tvingas vara ensam med sig själv hinns man ifatt av en stor tomhet. Man anar torftigheten i sitt eget inre. Ängslan över att behöva stå öga mot öga med sig själv är kanske en lika viktig förklaring till den uppskruvade takten ... Att trampa vatten för att slippa känna sin existentiella hemlöshet är minst sagt tröttande.

...

Först när man lugnat ner sig kan man ana betydelsen av naturen, vänners ansikten, leenden, ömhet och kulturens skatter. Först när man inte kastar sig hit och dit kan vänskap fördjupas. Först i den goda ensamheten anar man vem man själv är. Först när man står ut med sig själv kan man lyssna till andra.

(Wikström 2001:20, 21, 23).

Jag vill ta mig tid för processer som tar tid.

Vara i det långsamma, repetitiva arbetet där man tvingas stanna upp.

Det är många steg, tar lång tid innan jag ser resultatet och det blir nog inte precis som jag tänkt. Materialet har en egen vilja och liv.

karda

spinna

tvinna

Nästan bara arbeta mekaniskt med kroppen. Upprepning som inte kräver nya beslut och ställningstaganden. Bara det att kroppen inte är en maskin, arbetet påverkas av fysiska förutsättningar, sinnesstämning, tankar som vandrar iväg.

... och att använda ord

Ibland tänker jag i ord, när jag är medveten om mitt eget tänkande. Då formulerar jag mig, försöker hitta rätt och förklara för mig själv. Reda ut saker. Annars tänker jag nog inte med ord, bara tänker och känner. (Men det är så svårt att veta säkert eftersom jag just då inte är medveten och det blir jag ju såklart så fort jag ska lägga märke till det.)

När jag handarbetar så är det de där omformulerade tankarna jag får ur mig. De som jag inte kan sätta ord på. Texten behöver inte kunna säga exakt samma sak, de tar vid efter varandra och kompletterar varandra. På vilka andra sätt kan jag kommunicera mitt arbete till dig, kanske med bilder, ljud och video.

Det går inte riktigt att beskriva. Som texten till ”Kristaller”. Vad betyder den egentligen? Jag vet inte, men den betyder det jag känner. Det är väldigt skönt att kunna sätta ord på saker på det viset. Och se responsen. Att nu förstod du mig. Genom en dikt. Hur går det ihop? Det är det som är så häftigt. Att jag kan förmedla en känsla till dig, utan att förklara. Jag har bara målat upp något. (Laleh citerad i: Jurjaks, 2016).

De talade orden är andra än de skrivna. När man tänker efter, skriver, läser, skriver om, är i kontroll, då kommer vissa saker ut. Det blir något annat när man blir frågad något plötsligt, inte hinner tänka efter utan slänger ur sig ett svar. Är de mer eller mindre sanna?

Aldous Hardings musik fångar en viss stämning och jag lyssnar mycket på henne när jag arbetar. Hon beskriver hur hon upplever att det aldrig går att vara helt och hållet sann när hon får frågor om sin musik, som upplevs som väldigt ärlig. “No! It's impossible to tell the truth and be honest; it's a version, a version of the truth.” (Harding i: KEXP 2020) Laleh rör vid samma teman: ”Det handlar om glädjen i de stunder där man känner att man förstått något, nu fick jag smaka på sanningen en liten stund. Den här glimten av sanning, två sekunder, det känns som om det är allt vi får. Glimtar.” (Laleh citerad i: Jurjaks 2016)

... och det omedvetna

När jag *gör* så vet jag inte alltid vilka ord jag ska använda för att beskriva det *gjorda* eller *görandet*. Det finns kanske inte ord som kan säga samma sak, så jag *gör*, för kanske är det så jag får dig att förstå mig. Så som jag kommunicerar det där jag inte hittar orden för, får dig att känna det jag känner – eller något annat. I vilket fall som helst, så kommunicerar vi, du och jag.

Ole Vedfelt skriver om praktisk kunskap och om hur information lagrad i våra kroppar används i vårt omedvetna ”varje sekund av våra dagliga liv” (2000:52). Med hänvisning till Michael Polanyi beskriver han det *första* kontra *andra elementet*. När vi lärt oss något praktiskt, första elementet, så kan det skötas omedvetet för att fokus ska kunna ligga på det andra elementet – det vi får ut av handlingen. Vi har inte fokus på hammaren i handen utan islagandet av spiken. Vi tänker inte på bokstävernas funktion utan på innehållet i texten, och så vidare. Detta gör i sin tur att vi kanske inte alltid vet vad som hänt i första elementet, det som legat som grund för ett beslut eller en uppfattning. (Vedfelt 2000:52).

Bara att det känns rätt helt enkelt.

Kroppen har lärt sig något, och vi har kanske inte ens har märkt det. Vi bara gör.

muskelminne

Ullen kommer från värmländska skogsfår. Innan jag kan börja spinna så kardar jag ullen så att fibrerna fluffas upp och inte ligger packade i de klippta lockarna.

Jag håller en karda i varje hand och kammar försiktigt ut ullen.

Gör jag det för löst får de hundratals små taggarna i kardorna inte tag i fibrerna och det gör ingen nytta.

Trycker jag för hårt så greppar de istället tag i varandra och trasslar till eller rycker sönder ullen när jag ska lösgöra dem.

karda

karda

kardar

Det är en fin balans men ju mer jag arbetar desto lättare och snabbare går det. Försöker jag däremot lägga märke till exakt hur jag gör, hur mycket kraft jag använder eller hur hårt jag drar så hakar det bara upp sig, stycket jag arbetar med tar längre tid och blir bara överarbetat.

Det är en intuitiv rörelse. Resultatet av varje drag avgör hur följande drag ska göras och det är beslut som bara sker i händerna utefter den kunskap de samlat på sig i processen. Varje liten tuss behöver sitt eget förhållningssätt och det är inget beslut jag kan ta medvetet, jag kan inte ge mig själv en instruktion, det sitter i kroppen.

Rytmen i görandet.

litar på muskelminnet

kardar

på besök

Det är en solig, men bitande kall, dag i februari. Jag går till torget, där köper jag ett knippe tulpaner. Orange och lilaspräckliga. Bussen rullar in och jag hoppar på, jag är på väg hem till Eva Lagercrantz.

Hon bor i en lägenhet på översta våningen, jag sätter mig vid köksbordet och hon kokar kaffe. Vi pratar om att göra, om livet nära naturen och om rytm och ro. Eva har spunnit länge, jag har precis börjat. Vi pratar om känslan att sitta vid spinnrocken, det är svårt att hitta orden tycker jag men säger att jag tänker att det liksom handlar om tid. Eva svarar utan att tveka en sekund:

”det är inte ens tid, det är att vara”

Vi pratar om textil och handarbete och om vilken kvinnohistoria det bär med sig, vilket arv det är. Det är fint att prata och höra och tänka på det. Eva berättar om sin tid i Frankrike och kvinnorna hon lärde vävning och spånad där. Om silkeslarverna och mullbärsträden och hur hon spinner direkt från kokongerna som fjärilarna krupit ut ur. Jag får prova men tycker att det är svårare än ullen som jag lärt känna.

Kanske handlar det mest om att jag är lite nervös och spänd. Det är nog hon med. Vi har tagit fram spinnrocken men två timmar är för kort tid för att prata och fika och att hinna in i rytmen och ron att spinna ihop. Det är som att det låser sig i kroppen när man tänker för mycket på vad man gör.

Vi pratar om hur man använder hela kroppen när man spinner, håller rytmen med foten och händerna i materialet. Eva beskriver hur hon ser spånaden som en genuin handling. Hon säger:

”det är som att hugga ved, eller knåda deg”

Att de också är genuina handlingar och rörelser, och att hon tror att man mår bra av att se dem. Rörelsen man gör när man hugger eller knådar liknar ju inte den när man spinner, men ändå förstår jag precis vad hon menar. Jag tror också att man mår bra av dem.

... och föränderlighet

Föränderlighet har varit ett ord som kommer upp i nästan alla mina arbeten. Rörelse, förändring, växande och förfall intresserar mig. Hur fångar man det i ett statiskt objekt.

Jag tar mig hjälp av textilen som har föränderliga egenskaper. Den är rörlig, mjuk, kan fladdra i vinden. Utsätts den för sol så bleks den, hamnar den i marken bryts den ner, väldigt lite textil har råkat bevaras från vår historia. Textilen påminner oss om vår ändlighet och sätter oss i perspektiv. Men just den sekunden som vi tittar på ett stilla textilt objekt är det just det, stilla.

Rörlig bild visar däremot rörelse rakt framför oss. Video kan användas för dokumentation över tid och ger oss en uppfattning om förändring. En video av händer som rör sig och bygger upp ett material. En film av en plats på våren och sedan samma ställe på hösten. En inspelning under natten där stjärnorna rör sig över himlavalvet. Eller så kan filmen användas för att fånga en stämning, kommunicera känslan av förändring utan att vara en konkret visualisering. Jag vill vara ärlig i mina videor, inte förvränga perspektivet, men en lins gör nog alltid det. Den kan bara visa en del. Det är kanske nog, man kan kanske ändå aldrig vara helt sann.

Bara ett perspektiv, en vinkel.

Jag spinner

Ingenting är långsamt om inte något annat är snabbt. Tar jag mig inte tid för det finstämda och lågmälda så blir det svårare och svårare att göra det när det behövs. När det stora och snabba blir för mycket. Men också för att kunna se det stora och snabba för vad det är och ger. Vi behöver och kommer inte undan dualiteten. Jag kardar, jag spinner och jag slits mellan lugnet och rastlösheten. Jag blir avslappnad och jag blir uttråkad.

men jag spinner

och tänker

på material, görande

och tid

och att använda ord

och det undermedvetna

och föränderlighet

Min tråd blir som en tidslinje över processen, att lära sig ett nytt hantverk. Det går att följa hur mina händer provat sig fram, lärt sig, blivit bättre. Det går att följa trötta och okoncentrerade dagar kontra dagar med lätthet. Hur ullen ibland är lättarbetad, hjälpsam, ibland svårspunnen, kort och trasslig.

kardar

spinner

tvinnar

jag spinner

Referenslista

Litteratur

Jönsson, Bodil 1999. *Tio tankar om tid*. Finland: WSOY.

Vedfelt, Ole 2000. *Omedveten intelligens. Vi vet mer än vi tror*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Wikström, Owe 2001. *Långsamhetens lov: eller vådan av att åka moped genom Louvren*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Övriga källor

Harding, Aldous 2020. KEXP https://www.youtube.com/watch?v=O-_yCMPNNEo&ab_channel=KEXP kontrollerad 2021-11-17.

Jurjaks, Arvid 2016. "Laleh: Ingen ska tala om för mig hur man bedriver kamp". <https://fokus.dn.se/laleh-ingen-ska-tala-om-for-mig-hur-man-bedriver-kamp/> kontrollerad 2021-11-17.

Pourkarim, Laleh 2009. Album: *Me and Simon*, låt: *Svalorna*. Warner Music Sweden.

Tack till

Eva Lagercrantz

Ulf Mohager

